

РИНКОВА ФІЛОСОФІЯ ЩОДО ЕФЕКТИВНОГО ВЛАСНИКА І РЕАЛІЇ ЇЇ ВІДТВОРЕННЯ У РЕСУРСОВИКОРИСТАННІ СУБ'ЄКТАМИ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Здійснено оцінку змін в забезпеченні ресурсами ринково зорієнтованих продуцентів та результативності їх використання з відтворенням динаміки цих процесів у відповідності з процесами формування інституту ефективних власників.

The assessment of changes in the market-oriented producer's resources supply and effectiveness of their use with the reproduction of these processes dynamic in accordance with the processes of the institute of effective owner's formation has been made.

Ключові слова: ринок, ефективний власник, трансформаційні перетворення, ресурси, забезпечення, стан, використання, чинники.

Вступ. Немає сенсу описувати недоліки планово-адміністративної системи господарювання, від якої Україна відмовилася двадцять років тому в надії віднайти їх більш плідну заміну з точки зору формування гнучкої економіки, спроможної своєчасно адаптуватися до інновацій, реагувати на динамічні зміни в потребах суб'єктів економіки, їх попиті на різні види продукції та послуги. Якщо узагальнити усі цілі, які ставилися з самого початку розбудови економічної системи незалежної України, то їх можна звести до прагнення активізувати економічну діяльність на базі запровадження більш дієвої мотивації і реалізувати урешті-решт соціальне призначення держави. Доктрина цих перетворень базувалася на потенціалі вільного товаровиробництва чи то феномені підприємництва, головними ознаками яких є орієнтація на комерційний успіх, систематичне отримання прибутку, інноваційний характер діяльності, відповідальність за господарські рішення і їх економічні та і до певної міри соціальні наслідки. І це не щось надумане, а реалії доведені практикою господарювання розвинених країн. Але повною свободою дій у ринковій економіці володіє власник засобів виробництва, як основи і типу виробничих відносин. У цьому контексті, перш за все, було прийнято заходи з усунення так би мовити альтернативи ринку, а саме державної власності.

За станом на початок 2009 р. приватні нефінансові корпорації забезпечували понад 83,7 % загального випуску продукції в національній економіці, 78,3 % – валової доданої вартості і 86,7 % – валового прибутку [1, с. 169, 171]. Проте при стіль вражаючих перетвореннях у відносинах власності постають питання у площині рівня економічної активності ринково зорієнтованих суб'єктів і матеріальних конструкцій соціального піднесення. Виробництво валового внутрішнього продукту (ВВП) у 2008 р. не перевищувало 74,3 % від рівня 1990 р., а на кінець 2010 р. за наслідками кризи – 65,9 % [1, с. 16; 2, с. 27]. Природно, що цим економічним можливостям відповідали соціальні здобутки і, зокрема, середньомісячна заробітна плата працівників, яка складала на кінець 2010 р. біля 2239 грн. і не перевищувала 98,5 % від рівня 1990 р. [2, с. 389, 402; 3, с. 347]. При цьому середньодушові доходи у 1920 грн і більше отримувало тільки 10,3 % населення або 13,2 % домогосподарств [2, с. 396, 397]. Егалітарне в минулому суспільство поляризувалося й розкололося на незначну групу багатих і всіх інших бідних. А за результатами формування і невирішених аспектів бюджету 2012 р. перед державою взагалі постала проблема щодо виконання нею свого соціального призначення за значною кількістю законодавчих актів.

Виокремлений дисонанс між цілями та результатами ринково-трансформаційних перетворень в цілому, який набув перманентного характеру безумовно став предметом дослідження наукової еліти. Із спектра наукових праць впродовж років незалежності можна виділити капітальні монографічні роботи по аналізу взаємодії внутрішніх і зовнішніх факторів економічного розвитку [4], інноваційному підприємництву [5], макромоделям ендогенного зростання економіки [6], особливостям розвитку та ефективності функціонування українського ринку праці [7], потенціалу соціалізації економіки тощо [8]. На фоні політико-економічних змін, які відбулися в країні відомі фахівці в різних ракурсах з позицій суспільства в цілому розглядали питання невідворотності соціально-ринкових перетворень, регулювання інфляційних процесів, стратегії розвитку бюджетно-податкової політики, забезпечення інвестиційної привабливості, реструктурування і модернізації економіки.

Постановка завдання. Разом з тим в економічній теорії і практиці залишилися поза полем зору питання ресурсного забезпечення підприємств виробничого сектору економіки і їх використання в процесах продуктивної діяльності. Відхід цих проблем на задній план пов'язаний з аксіоматичним сприйняттям ринку як достатньо ефективного інституту здійснення господарської діяльності. Свідченням життєвості такої ідеології є припинення публікації з 2006 р. статистичних матеріалів щодо результатів поширення і функціонування приватного сектору економіки. Це дійсно могло б бути так, якби зміст поведінки і стимули діяльності бізнесових структур співпадали з вектором інтересів суспільства і окремих найманих працівників. Тому досить важливо підтвердити прояв ринкової філософії щодо ефективного власника на теренах нашої країни або спростувати з виявленням детермінант вихолощування подібних потенцій.

З огляду на викладене вище метою даної статті є дослідження змін в забезпеченні ресурсами реальних продуцентів та результативності їх використання впродовж років незалежності з відтворенням динаміки цих процесів у відповідності з процесами формування інституту ефективних власників.

Результати дослідження. Будь-яке виробництво являє собою поєднання і взаємодію засобів та предметів праці, а також творчої праці людини. Результати виробництва на конкретному, окремо взятому підприємстві залежать від стану та обсягів цих факторів і рівня їх використання у виробничому процесі. Серед широкого кола питань, що пов'язані з відтворенням потенцій та реалій виробничого сектору національної економіки, на особливу увагу заслуговують наявні ресурси і їх динаміка, адекватність змін їх обсягів потребам продукування товарів і послуг. Справа у тому, що деякі ресурси є обмежуючими виробничий процес, а слід і задоволення потреб населення у товарах, роботах і послугах.

За тою інформацією, яка була доступна до опрацювання, нами було розраховано динаміку обсягів виробничих ресурсів в економіці України у 1990–2009 рр. Результати розрахунку наведені на рис.1. Вже при першому погляді на зміни обсягів виробничих ресурсів постає висновок про їх різновекторність у часі і просторі.

За нашими розрахунками кількість зайнятих у 2010 рр. складала 20 266,0 тис. осіб і була на 20,3% меншою від рівня 1990 р. [2, с. 354]. При цьому основні засоби за вартістю впродовж 1990-2008 рр. зросли у 1,57 рази і склали на початок 2011 р. понад 6649 млрд. грн. [2, с. 89]. Водночас оборотні активи за той же період зросли майже у 1,66 рази і склали на кінець 2010 р. біля 2230,0 млрд грн [2, с. 62].

Водночас наведена динаміка потребує деяких уточнень і надання аргументацій, якими не слід нехтувати. Дані щодо основних засобів на кожний окремий відтинок часу – це в принципі лише ресурсні обмеження і не більше того. Ніякі конкретні розрахунки за ними здійснити неможливо. Мова йде про те, що за обсягом основних засобів нереально встановити вид вироблюваної продукції навіть з залученням умов і реалій базисного року. Зміна вартості основних засобів пов'язується з їх переструктуруванням під впливом численних чинників. Як відомо за натурально-речовим складом розрізняють пасивну і активну частину основних засобів. Для різних галузей чи то видів економічної діяльності складові цих частин суттєво різняться. Уповільнення зростання однієї з них на користь іншої чинить вплив на виробничі потужності.

Практично такими ж безадресними постають і оборотні засоби. За азбучною істиною, викладеною в підручниках, з оборотними засобами ідентифікується частина капіталу підприємства, вкладеного в його поточні активи для забезпечення поточної діяльності. Офіційна статистика надає інформацію щодо оборотних активів і товарно-матеріальних цінностей, що утримуються в них.

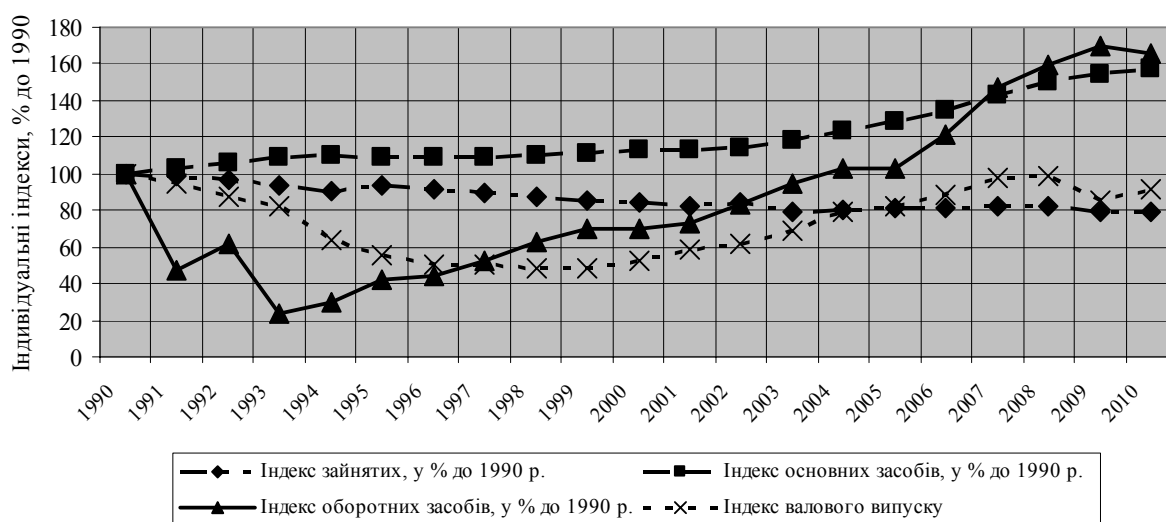

Рис. 1. Динаміка обсягів виробничих ресурсів та результату їх виробничого поєднання в економіці України у 1990–2010 рр. [2]

Не потрібно доказів на предмет того, що засоби виробництва стають такими лише при прикладенні до них суспільної праці. Чисельність зайнятих має бути достатньою для заповнення робочих місць за прийнятним режимом роботи.

Вибір кращого з точки зору економічного зростання варіанту поєднання матеріально-технічних і трудових ресурсів і є тою нагальною задачею, яка вирішується при встановленні змін виробничих ресурсів. Безумовно, реально тільки виробник оперує можливостями формування і найбільш ефективного використання виробничих ресурсів.

За результатами моделювання змін у забезпеченні ресурсами в період з 1990 по 2010 рр. кількість зайнятих в економіці щорічно зменшувалася на 0,988 відсоткових пункти. Індекси основних засобів і оборотних активів за характером зміни розділилися кожен на два нерівних періоди. У 1990–2002 рр. щороку в середньому вартість основних засобів зростала на 0,95 в.п., а в 2003–2010 – на 5,93 в.п. Щодо обігових

активів, то вони у 1990–1993 рр. за вартістю щорічно убували на 21,48 в.п, а у 1994–2010 рр. вже зростали на 8,733 в.п.

Мабуть існує достатня кількість напрямів і логічних ліній інтерпретації, за якими можна було б віднайти пояснення співпаданню вектора змін різних ресурсів і їх розбіжності в окремі часові проміжки. Можливо віднайти і взаємозв'язок між ними, а він без сумнівів існує. Але пошук відповіді на реалії ресурсозабезпечення виключно керуючись фактами складеними в період незалежного господарювання був би некоректним.

У контексті наведених визначень і рекомендацій ми розглянули динаміку забезпечення ресурсами суб'єктів господарювання як еволюційний процес, несучою конструкцією якого і виступають радянські реалії кінця 90-х років.

У бувшому СРСР на рівний обсяг виробництва для виконання однієї і тієї ж функції витрачалося у 3-4 рази більше праці (чисельність робочої сили), ніж у США або західноєвропейських країнах [9, с. 66]. Потрібно мабуть говорити про ніби «фіктивну» участь безробітних у виробництві, де вони були б непотрібні за умови постійного удосконалення техніки, технології і організації виробництва. Мова йде про безробіття на робочому місці. Курс на формування ефективного власника, а слід і зниження витрат на виробництво продукції вимагає скорочення надлишкового персоналу. Згідно закону Оукена (Okun's law) при кожному підвищенні рівня безробіття на один відсотковий пункт темп зростання реального ВВП понижується на 2 % [10, с. 100]. Мабуть можна з певним припущенням вести мову в площині об'єктивного зменшення обсягів ВВП і відповідної реакції на цю зміну через рецесію зайнятості. Природно, що тенденція щорічного зниження кількості зайнятих впродовж 1990–2010 рр. має сприйматися у якості оптимізаційної і аж ніяк не відтворенням дії руйнівних сил щодо підтримання достатності робочої сили у виробничому секторі для вирішення питань забезпечення потреб населення.

Приблизно така ж ситуація склалася і з забезпеченням виробництва матеріально-сировинними і паливно-енергетичними ресурсами. В принципі за загальноприйнятими підходами виробництво постійно відчувало їх нестачу. На наш погляд, потенціальна можливість постійного відтворення дефіциту полягає у тих технічних засобах та технологіях, які використовувалися. За дослідженнями ІМЕМВ АН СРСР на одиницю кінцевої продукції порівняно з продуцентами США вітчизняні виробники потребували в 1,8 рази більше обігових коштів, у 1,6 рази більше сировини і матеріалів, в 2,1 рази більше енергії [11, с.1]. За тими даними, які були нам доступними, російські і європейські інституції одногласно стверджують про українські ціни на енергоносії на момент проголошення незалежності як такі, що не перевищували 1 % світових цін [12–15]. Доповненням до цієї інформації відомої російської вченої Т. Заславської, яка за результатами власних досліджень прийшла до висновку про перевищення цін продукції легкої і харчової промисловості цін сировинних і паливно-енергетичних галузей в 1,5 – 2 рази [16, с. 155].

З проголошенням незалежності і розривом коопераційних і інтеграційних зв'язків з підприємствами – партнерами з інших республік постали проблеми з ресурсозабезпечення. З цього приводу та і з ряду інших причин обсяги продукування ВВП у 1990–1993 рр. набули стійкої тенденції до спаду. Розгортання підвалин ринкової економіки сприяло до деякої міри відродженню виробництва, яке у 1994 р. за забезпеченістю оборотними активами складало тільки 30,2 % від рівня 1990 р. Впродовж 1994–2010 рр. обігові активи при щорічному зростанні їх обсягів у вартісному обчисленні на 8,733 в.п. проти 1993 р. перевершили у 2010 р. рівень забезпечення ними у 1990 р. майже в 1,7 рази.

Проте з 1992 р. різко змінилася ситуація щодо співвідношення цінового зростання споживчого і виробничого характеру. За нашими розрахунками споживчі ціни в період з 1990–1996 рр. зросли у 109 798 разів, а впродовж 1997–2010 рр. ще у 5,6 рази. Не можна не бачити, що в першому періоді зростання цін на промислову продукцію було в 2,8 рази швидшим ніж на споживчі товари, а у 1997–2010 рр. – у 1,4 рази. Ця констатація є важливою в ствердженні щодо проблемності в забезпеченні продуцентів матеріально-фінансовими ресурсами. Для її підтвердження достатньо привести факт зменшення впродовж 1990-2010 рр. у натуральному вимірі обсягів виробництва чавуну у 1,6 рази, сталі без напівфабрикатів – у 2,8 рази, труб великого і малого діаметрів – у 3,3 рази [2].

І нарешті, будь-який процес виробництва потребує окрім ресурсів робочої сили та предметів праці ще й основних засобів, які практично визначають виробничі потужності і обсяги національного багатства. Зі здобуттям незалежності єдиний комплекс суспільних засобів виробництва в силу проходження ринкової трансформації піддав практично під атомізацію через приватизаційні процеси. За оцінками, які надає офіційна статистика за станом на кінець 1990 р. вартість основних засобів перевищила 474 млрд. дол. США з врахуванням ПКС [2]. Слід наголосити на тому, що вартість основних засобів перевищувала національний дохід у 4 рази [2]. При цьому знос основних фондів по економіці в цілому перевищив рівень у 36,5 %, а виробничих основних фондів – 42,6 % [2].

За цими даними важливо розгледіти не одну, а масу аномалій та деструкцій. Формування основних засобів виробництва – це водночас і процес нагромадження металу втіленого у них. За розрахунками фахівців основні засоби в цілому утримують біля 82,0 % металу у їх загальній вазі, а виробничі основні фонди понад 73,0 % [17, с. 36]. Але головним є не це, а нерівнозначність обороту споживчих вартостей основних засобів і вміщеного у них металу. Кругообіг активної частини основних засобів, впродовж якого

вони втрачають споживчу вартість, є більш тривалим порівняно з втіленим у ній металом. Це природно і нічого надзвичайного у цьому немає. Метал втрачає свої первісні якості під впливом умов використання та природних явищ, пов'язаних з корозією, тертям, тиском, швидкістю, температурою, агресивним середовищем тощо. Мова йде про співвідношення термінів служби основних засобів і металу закладеного у них, яке у другій половині 90-х рр. XX ст. складало 1,6 [17, с. 25]. Цим співвідношенням не слід нехтувати, оскільки при середньому нормативному терміні експлуатації основних засобів у промисловості у 20 років термін служби металу не перевищує 12,5 років. Нескладні розрахунки засвідчують, що при зносі основних засобів у 50 %, утримуваний у них метал втратив свої первісні якості щонайменше на 80 %.

Мету удосконалення виробничого апарату можна досягти і через оновлення основних засобів. Але з врахуванням рівня зносу основних засобів для забезпечення їх реального оновлення і підтримання тим самим виробничого потенціалу державі та її новим власникам слід досягти раціонального співвідношення між вводом і виведенням засобів праці. Реально ж за офіційними даними коефіцієнт відновлення у 1991 р. склав 6,4%, у 1992 р. – 7,5% і у 1993 р. – 3,9% і перевищував коефіцієнт вибуття відповідно у 3,4; 6,8 і 3 рази [2]. До певної міри політика оновлення виробничого апарату не набула у 1990–1993 рр. нових якостей, оскільки у 1990 р. коефіцієнт відновлення теж коливався в межах 6,1% і більш ніж втричі перевищував коефіцієнт вибуття основних засобів. Ця і подальша динаміка коефіцієнта відновлення та зміни темпів росту обсягів введення в дію основних засобів наведена на рис. 2.

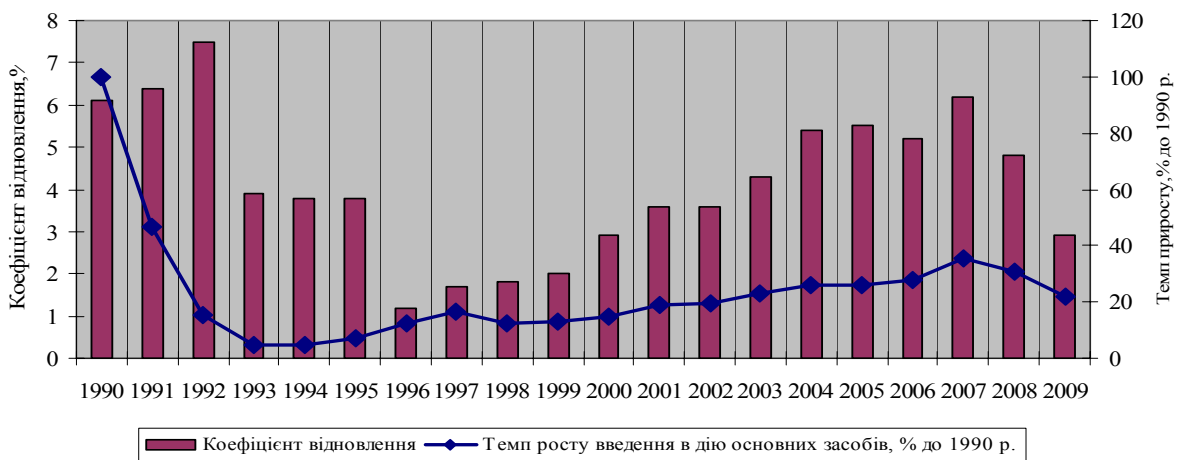

Рис. 2. Динаміка коефіцієнту відновлення і темпів росту обсягів введення в дію основних засобів в Україні у 1990–2009 рр. [2]

Згідно рис.2 зміни коефіцієнту відновлення і темпів росту обсягів введення в дію основних засобів в Україні у 1990–2009 рр. в принципі кореспондувалися. Але з точки зору збереження виробничих потужностей питання постає в площині елементного наповнення обсягів введення в дію основних засобів. Вже у 1993 р. тільки 18 % коштів з обсягу введення в дію основних засобів було спрямовано на створення їх активної частини порівняно з 24% у 1992 р. Із-за суттєвого зменшення фінансування з 343 об'єктів, внесених до державного контракту 1993 р., в експлуатацію було введено лише шосту частину і четверть з них частково [18, с. 90].

Природно, що таких дій вартість основних засобів повільно зростала, але практично не змінювалися продуктивні здатності технічного капіталу.

Неоднозначні щодо зміни вартості основних засобів вносив механізм нарахування амортизації в цілому та за результатами державних індексацій. Він суттєво відставав від динаміки цін. До того ж одні і ті ж засоби виробництва придбані в силу обставин до і після чергової переоцінки у 1990–1993 рр. обліковувалися за різною і, що головне, суттєво відмінною вартістю. Так, тільки у 1992–1993 рр. практично у двохмісячний термін відбувалося подвоєння цін і придбання основних засобів з подібним інтервалом ставало причиною їх відмінності у 130 – 280 разів. При цьому звичайною річчю стало заниження амортизації у відповідну кількість разів. Вона становила в середньому тільки 0,4–0,8 % від необхідної суми [19, с. 31]. Взагалі треба констатувати, що впродовж 1991–1994 рр. було проведено лише дві індексації у 1992 і 1993 рр. А ціни на продукцію промислового призначення зросли за цей період у 93 482 (2,6 x 42,3 x 97,7 x 8,7) рази [2]. Більш того, з метою приборкання інфляційного зростання державою були запропоновані понижуючі коефіцієнти при розрахунках амортизаційних відрахувань, що вплинуло на залишкову вартість основних засобів.

Затим у 1995–2000 рр. було проведено ще дві індексації, внаслідок яких мало місце суттєве підвищення питомої ваги амортизації у ВВП. Вона зросла з 10,0 % до 15,9 %, а потім повільно знижувалася впритул до 2009 р., впавши до рівня 2,7% [2]. Проте зростання амортизаційних відрахувань не виступає фактом нарощування реальної маси основних засобів в цілому і їх активної частини зокрема.

Більш інформативними у цьому контексті є дані щодо інвестицій у основний капітал, які

охоплюють крім коштів вкладених в капітальне будівництво, ще і інвестування у машини, обладнання, інструмент, інвентар, транспортні засоби і т.п. Динаміка інвестицій у основний капітал та частки у них інвестування у машини, обладнання, інструмент, інвентар, транспортні засоби у 1990–2010 рр. репрезентована на рис. 3.

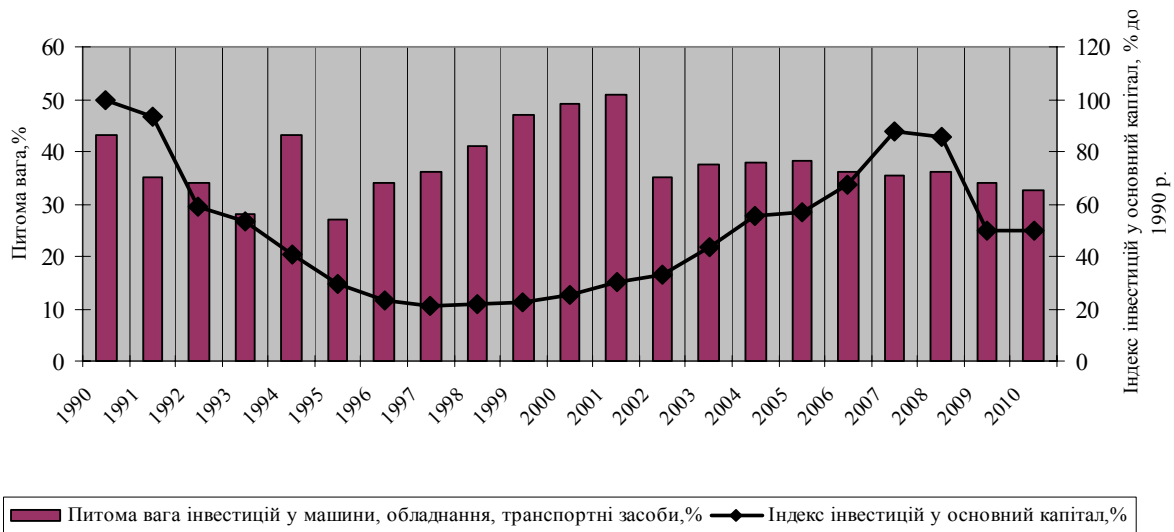

Рис. 3. Динаміка інвестицій у основний капітал та частки у них інвестування у його активну частину у 1990–2010 рр. [2]

При загальному зниженні обсягу інвестицій у основний капітал впродовж 1990–1993 рр. у них досить відчутним було пониження частки інвестування у машини, обладнання, інструмент, інвентар, транспортні засоби, а саме з 43 % до 28 %. У 1995–2001 рр. питома вага інвестиційного спрямування у активну частину основного капіталу зростає з 27 % до 51 %. Але базою встановлення цієї частки виступали обсяги інвестицій, які не перевищували навіть п'ятої частини рівня 1990 р. Як наслідок цієї відтворювальної політики за станом на початок 2002 р. тільки 11,3 % основних фондів матеріальної сфери України були у віці до 5 років, 20,2 % - у віці експлуатації – від 5 до 10 років, а всі інші перевищували вік у 10 років [4, с. 663]. Однак оцінювати ситуацію з основними засобами з позицій фактичного терміну служби було б невірно. Справа у тому, що за результатами досліджень українських вчених інтенсивна втрата продуктивності металообробного устаткування настає саме після 10 років його експлуатації [20, с. 62]. З врахуванням цих реалій виробничі перспективи національної економіки можна було пов'язувати виключно з 1/10 від всього обсягу основних засобів станом на початок 2011 р.

За умови посилення проблеми ресурсозабезпечення в економіці країни єдиною можливим варіантом реалізації принципу ефективного господарювання «більше з меншого» було поліпшення рівня використання виробничих ресурсів. Проте, реалії суттєво різнилися і з цією вимогою (рис. 4).

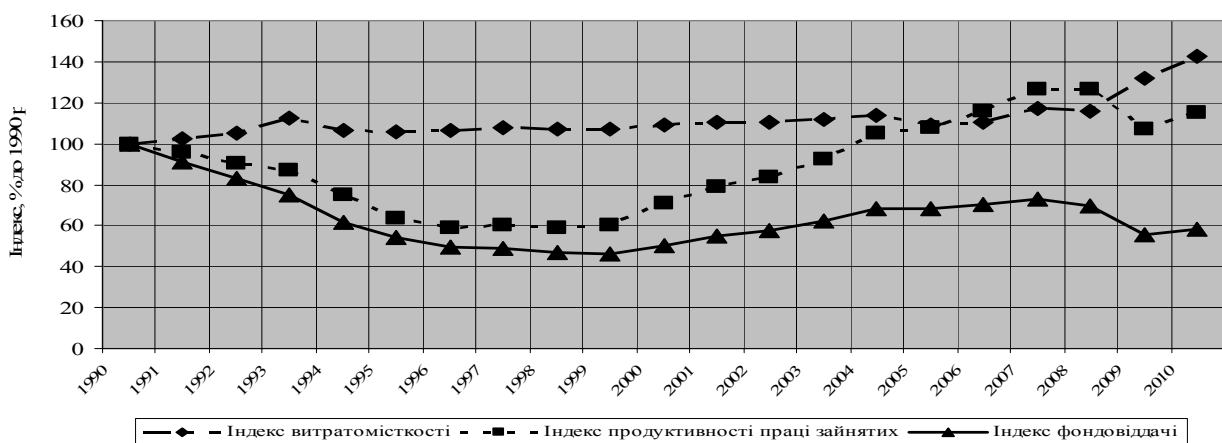

Рис.4. Динаміка показників використання виробничих ресурсів національними суб'єктами господарювання у 1990–2010 рр. [2]

З рис.4 слідує, що тільки продуктивність праці зайнятих набула з 2004 р. переважуючого порівняно з 1990 р. значення. І то зростання цього показника важко віднести до здобутків господарювання оскільки на його динаміку впливало у більшій мірі зменшення кількості працюючих аніж результати економічної активності. Щодо витратомісткості то вона впродовж 1990–2010 рр. зростає в 1,4 рази в той час як фондовіддача досягла за абсолютним значенням тільки 59 % від рівня 1990 р.

Аналіз впливу чинників стану, якості та рівня використання виробничих ресурсів на обсяги виробництва в період з 1990 по 2010 рік методом ланцюгових підстановок дозволив встановити, що на 80 % гальмування його приросту забезпечував стан і рівень продуктивного задіяння основних засобів. За станом на початок 2005 р. в приватному секторі економіки вже було сконцентровано понад 45,2 % основних засобів [2]. В наступні роки публікація таких даних була призупинена. Але, якщо виходити з опосередкованих даних і, зокрема, з інформації щодо амортизаційних відрахувань, то приватний сектор економіки у 2005 р. залучив до свого складу вже 49 % основних засобів, у 2006 р. – 51,0 %, у 2007 р. – 68,5 % і у 2008 р. понад 72,2 % вартості основних засобів виробництва. При цьому у державному секторі національної економіки у 2008 р. залишилося тільки 22 % вартості основних засобів виробництва, а всі інші (за виключенням приватного) концентрувалися в секторі нефінансових корпорацій під іноземним контролем.

Тривала відсутність обнадійливих результатів в поліпшенні якості та використанні обмежених ресурсів і тим більше втрата у цьому контексті здобутків радянської доби є, на наш погляд, не стільки наслідком обставин, що склалися, скільки протиріччям між усезростаючою необхідністю покращання добробуту й небажанням, а то і неспроможністю менеджменту підприємств надати позитивного поштовху процесам ресурсозабезпечення і ресурсовикористання.

Висновок. Отже, логіка зміцнення та поширення приватної власності на національних теренах з позицій забезпечення ефективного господарювання є більш складною для порозуміння, ніж це здається на перший погляд. Технічний потенціал, який власне перейшов у власність априорі «потенційно ефективного господаря» за результатами приватизації, так і не набув тенденції до модернізації та оновлення, а тому не спроможний забезпечити наближення показників його використання до зразків розвинених країн.

Деякою мірою причиною такої ситуації стало усунення держави від здійснення регуляторної функції щодо відновлення виробничого потенціалу згідно з приватизаційними угодами та його продуктивне за діяння за принципом постійного нарощування результату. Ігноруючи роль і значення держави у сфері організації та підвищення ефективності виробництва, країна позбавляє себе можливості не тільки продовжувати реформи з соціальним підтекстом, але й створювати умови для зростання економічної бази соціалізації. У найближчій перспективі усі питання щодо забезпечення соціально-економічного розвитку полягатимуть не на шляхах подальшої вибудови інститутів ринкової економіки, а в площині більш прагматичного пошуку відповіді на виклики, пов'язані зі зміною формування економічної бази зміни на краще рівня життя населення.

Література

1. Національні рахунки України за 2008 рік : [статистичний збірник] / за ред. Нікітіної І.М. – К. : ДП «Інформаційно-аналітичне агентство», 2010. – 248 с.
2. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : ukrstat.gov.ua
3. Послання Президента України до Верховної Ради України про внутрішнє і зовнішнє становище України у 2000 році. – К. : Інформаційно-видавничий центр Держкомстату України, 2001. – 404 с.
4. Економіка України: стратегія і політика довгострокового розвитку : [наукове видання] / за ред. В.М. Гейця. – К. : Ін-т економічного прогнозування; Фенікс, 2003. – 1008 с.
5. Павленко І.А. Інноваційне підприємництво у трансформаційній економіці України : [монографія] / Павленко І.А. – К. : КНЕУ, 2007. – 243 с.
6. Моделі ендегенного зростання економіки України / за ред. М.І. Скрипниченко. – К. : Ін-т економічного прогнозування НАН України, 2007. – 576 с.
7. Український ринок праці: особливості розвитку та ефективності функціонування / Петрова І.Л., Близнюк В.В., Куликов Г.Т. та ін. ; за ред. Петрової І.Л. – К. : Ін-т економічного прогнозування НАН України, 2009. – 368 с.
8. Деева Н.М. Потенціал соціалізації і його регулювання в економіці: теорія, методологія, перспективи : [монографія] / Деева Н.М. – Д. : АРТ-ПРЕС, 2006. – 444 с.
9. Европа и Россия: опыт экономических преобразований : [научное издание] / ред. кол. Кудров В.М. – М. : Наука, 1996. – 480 с.
10. Okun A.M. Potential GNP: Its Measurement and Significance // Proceedings of Business and Economics Statistics Section, American Statistical Association. – Washington, D.S.: American Statistical Association, 1962. – S. 98-103.
11. Правда. – 1988.
12. Дельяла Дж. Ценовая политика в России: сила инерции. Департамент макроэкономической политики Министерства финансов России. – М. : 1993. – С. 4.
13. Russia Plans to Double // Energy Prices // International Herald Tribune. – 1992. – September 11. – P. 11.
14. Нарзикулов Р. Конец энергетического рая / Р. Нарзикулов // Сегодня. – 1993.
15. Динамика цен на энергоносители / ТЭК. – 1994. – № 3, 4. – С. 9.
16. Социальные ориентиры обновления: общество и человек / под общ. ред. Заславской Т.И. – М. : Политиздат, 1990. – 591 с.
17. Козенко А.В. Металлический фонд Украины / А.В. Козенко ; СОПС УССР АН УССР ; Отв. ред. С.С. Затуловский. – К. : Наукова думка, 1990. – 120 с.

18. Конверсия, рынок, труд / [Васильченко В.С., Ерасов В.В., Крыжановский Б.Н., Оникиенко В.В.]. – К. : НЦ ЗРТ, 1994. – 206 с.

19. Орлов П. Государственное регулирование обновления основных фондов / П. Орлов // Экономика Украины. – 1994. – № 11. – С. 41 – 53.

20. Житня И.П. Проблемы экономического анализа эффективности функционирования основных производственных фондов машиностроительной промышленности : [монография] / Житня И.П.. – К. : Вища школа Головное изд-во, 1983. – 176 с.

Надійшла 07.12.2011; рецензент: д. е. н. Тимошенко Л. М.

УДК 338.12:621.771.28(477)

Л. А. ГОРОШКОВА

Дніпропетровський національний університет імені О. Гончара

ЕКОНОМІЧНА ЦИКЛІЧНІСТЬ РОЗВИТКУ ТРУБНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

В статті проведений аналіз циклічності розвитку трубної галузі України. Встановлено наявність малих економічних циклів у розвитку чорної металургії та трубної галузі, тривалість яких складає 2–4 роки. Виявлені додаткові можливості підвищення рівня економічної безпеки металургійної галузі.

In article the peculiarity of cyclical development of the pipe industry of the Ukraine were analyzed. The small economical cycles in the development of national black metallurgy with aim of provide the economical safety in the transformation economics were described; the length of the cycles is 2-4 years, certain trends of proposed development of economical safely of the black metallurgy were described.

Ключові слова: циклічність розвитку, чорна металургія, динаміка розвитку галузі, економічна безпека, трубна галузь.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Дослідження циклічного характеру економіки постійно перебувають у центрі уваги економістів, бо саме якість тих чи інших оцінок та ступень їх відповідності реальній економічній ситуації, впливає на обґрунтованість стратегічних рішень на макро-, мезо- та мікрорівні. У зв'язку з цим представляє інтерес дослідження взаємозв'язку економічних циклів на мезо- та макрорівні з метою прогнозування динаміки розвитку як на рівні національної економіки, так і на рівні її галузей. Практичне значення розв'язання проблеми забезпечення динамічного розвитку саме трубної галузі України зумовлена роллю цієї галузі у виконанні президентської Програми економічних реформ на 2010–2014 рр. “Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава” та Енергетичній стратегії України на період до 2030 року [1–2]. Одним із основних положень Програми визначена необхідність реформування українського нафтогазового сектору та реінжинірингу енергетичної інфраструктури. Саме трубна промисловість належить до числа галузей національного господарства, спроможних забезпечити розв'язання поставлених завдань.

Аналіз основних досліджень чи публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. Проблемами коливаний економічних циклів займалися різні вчені, серед яких варто виділити Н.Д. Кондратьєва, Д.М. Кейнса, С. Кузнеця, І. Фішера, Дж. Міля, С. Сімонді, Т. Веблена, М.І. Туган-Барановського, А. Маршала, Й. Шумпетера, А. Гальчинського ін. [3–14]. Результати дослідження циклічності розвитку чорної металургії України та її взаємозв'язку з можливістю підвищення рівня економічної безпеки галузі в умовах трансформації економіки наведені у роботах [15–19]. В роботах [20–21] наведені результати власних досліджень особливостей розвитку трубної галузі України: ролі трубної промисловості у забезпеченні енергетичної безпеки держави та реінжинірингу українського нафтогазового сектору, рівня та динаміки монополізму у трубній промисловості України, особливостей злиттів та поглинань в галузі.

Формування цілей статті. Актуальність досліджень зумовлена тим, що в сучасних умовах питання економічної безпеки набувають особливого значення насамперед для країн, економіка яких знаходиться у стадії трансформації. Економічна безпека країни як економічна категорія формується за рахунок господарського комплексу, або національної економіки країни, є сукупністю взаємопов'язаних галузей, що відрізняють її національне господарство від господарств інших країн. Економічна безпека є запорукою стабільного розвитку однієї з провідних галузей економіки – металургійної галузі та її складової – трубної промисловості, що забезпечує 27% ВВП країни та приносить близько 40% валютних надходжень

Основним завданням роботи є дослідження взаємозв'язку циклічності розвитку трубної галузі і чорної металургії України, що забезпечує можливість моделювання економічних процесів на рівні галузі з наступним прогнозуванням основних параметрів її розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Незалежно від рівня економічного розвитку країни, основною задачею економічної політики є досягнення макроекономічного рівноважного стану у короткостроковому та довгостроковому періоді. Але